

**ВІДГУК**  
офіційного опонента на дисертаційну роботу  
**Ярмоленка Максима Анатолійовича**  
**«Удосконалення навчально-тренувального процесу спортсменів**  
**Спеціальних Олімпіад (на матеріалі футболу)»,**  
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук  
з фізичного виховання і спорту зі спеціальності  
24.00.01 –олімпійський і професійний спорт

**1. Актуальність обраної теми.** Феноменом спортивної історії ХХ століття є адаптивний спорт. Його бурхливий розвиток є свідченням гуманізації суспільства, віддзеркаленням прогресивності олімпійських ідеалів, що заперечують дискримінацію, пропагують демократичні цінності співпраці, взаєморозуміння, взаємодопомоги, рівності. Вагомою частиною адаптивного спорту є міжнародний спортивний рух Спеціальних Олімпіад, що виник в США в 60-х рр. минулого століття, упродовж своєї історії розповсюдився більш як в 170 країнах світу та нині є найбільш масовим напрямом із поміж інших спортивних рухів для людей з особливими потребами. Рух Спеціальних Олімпіад є популярним і в Україні. Попри достатній прогрес в останні роки наукових досліджень цього напрямку адаптивного спорту, переважна більшість з них спрямована на вивчення історичних, організаційних, філософських засад руху Спеціальних Олімпіад, в той час, як методичні аспекти вдосконалення процесу підготовки, що є вкрай необхідним для подальшого розвитку Спеціальних Олімпіад та найбільш цінним з огляду на практичну значущість наукових досліджень, розроблені недостатньо. Не викликає сумніву актуальність обраного дисертантом напрямку наукового дослідження, адже в сучасних наукових та методичних джерелах не виявлено досліджень з вдосконалення навчально-тренувального процесу за програмами Спеціальних Олімпіад у футболі – найпопулярнішому виді спорту як в світі, так і в Україні.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми 1. 10 «Зведеного плану науково-дослідної роботи в сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України «Соціально-гуманістичні основи розвитку адаптивного спорту в Україні» (номер державної

реєстрації 0113U004011) та теми 1.7 тематичного плану Міністерства освіти і науки України «Організаційно-методичні основи розвитку адаптивного спорту» (номер державної реєстрації 0116U001613).

**2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**Вагомість отриманих автором результатів ґрунтується на детальному аналізі наявної джерельної бази (дисертантом проаналізовано 249 джерел спеціальної наукової літератури, з них 32 іноземних авторів), якісному методологічному підході щодо побудови дослідження.Методологічний апарат дисертаційної роботи відповідає вимогам, висновки за розділами та загальні висновки дисертації сформульовано чітко і логічно, вони демонструють отримані у роботі результати. Автором застосовано адекватні методи наукового дослідження. Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечено достатньою тривалістю двоетапного педагогічного експерименту (16 тижнів), залученням 18 спортсменів з відхиленням розумового розвитку, опитуванням 38 тренерів Спеціальних Олімпіад та 35 батьків спортсменів з відхиленням розумового розвитку.

Дисертаційна робота має логічну структуру, складається зі вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. У **Вступі** доведено актуальність проблеми, окреслені мета, завдання роботи, об'єкт та предмет дослідження, перелічено методи розв'язання завдань, подано наукову новизну та практичну значущість результатів дослідження, висвітлено також їх апробацію та впровадження.

Перший розділ дисертаційної роботи «**Проблемні аспекти навчально-тренувальної діяльності спортсменів Спеціальних Олімпіад**» представляє об'єктну частину дослідження та формулює важливе науково-практичне завдання. У розділі представлено результати ґрунтовного теоретичного аналізу за напрямками: «Навчально-тренувальна діяльність спортсменів Спеціальних Олімпіад як основа соціальної інтеграції тих, хто займається», «Нозологічні особливості фізичного розвитку осіб з відхиленням розумового розвитку», «Основні напрямки підвищення ефективності навчально-тренувального процесу спортсменів з відхиленням розумового розвитку» та «Методологічні

аспекти навчально-тренувальної діяльності футболістів за програмами Спеціальних Олімпіад». Слід підкреслити, що матеріал цього розділу викладено зразково логічно, коректноспівставлено думки різних авторів, поєднано аналіз і синтез наукової інформації.

Другий розділ **«Методи та організація дослідження»** присвячено обґрунтуванню та характеристиці методів дослідження. Продемонстровано поєднання загальнонаукових, емпіричних (педагогічних, соціологічних) методів дослідження та методів математичної статистики, що дозволило вирішити завдання дослідження. В другому розділі охарактеризовано контингент досліджуваних та етапи проведення дослідження.

У третьому розділі дисертації **«Сучасні підходи до організації та проведення тренувальних занять з футболістами Спеціальних Олімпіад»** представлено результати анкетування тренерів Спеціальних Олімпіад та опитування батьків дітей з відхиленнями розумового розвитку, а також проведений аналіз існуючої навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу, розробленої Міжнародною організацією Спеціальних Олімпіад.

На основі анкетування тренерів Спеціальних Олімпіад охарактеризовано систему контролю тренувального процесу, структуру методів навчання техніко-тактичним діям та розвитку фізичних якостей, рекомендованих для використання в тренувальному процесі футболістів з різним ступенем відхилення розумового розвитку. Опитування батьків футболістів з відхиленнями розумового розвитку дозволило визначити соціальний ефект від занять футболем. Результати опитування батьків та тренерів, а також аналізу наявної навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу було покладено в основу розробки авторської програми з цього виду спорту для спортсменів з відхиленням розумового розвитку.

У четвертому розділі дисертації **«Розробка і перевірка ефективності авторської навчальної програми з футболу для спортсменів Спеціальних Олімпіад»** описано експериментальну частину дослідження за класичною схемою: зміст авторської програми, технологія її впровадження, ефект від впровадження. Слід підкреслити, що ефективність авторської програми

визначалася за комплексом показників фізичної (21 показник) та технічної підготовленості (5 показників). Для оцінювання ефективності авторської програми використовувалися методи непараметричної статистики, що є обґрунтованим, з огляду на кількісний склад експериментальної групи. Важливо, що розроблена програма орієнтована на спортсменів з різним ступенем відхилень розумового розвитку, що передбачає диференціацію засобів, методів, форм організації занять.

Послідовний педагогічний експеримент показав, що впровадження в навчально-тренувальний процес осіб з різними ступенями відхилень розумового розвитку навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу дозволило підвищити його якість, що підтверджується поліпшенням показників фізичної та технічної підготовленості. Переважна більшість показників підготовленості футболістів, що оцінювалися упродовж педагогічного експерименту, мають статистично достовірне покращення.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** узагальнено результати дисертаційної роботи, показано які саме наукові положення, що розроблені автором, є абсолютно новими, які підтверджують та доповнюють існуючу наукову інформацію.

Матеріали дисертаційної роботи Ярмоленка М.А. мають суттєве практичне значення, рекомендовані для використання у навчальному процесі студентів та магістрантів в рамках дисциплін «Адаптивний спорт», «Організаційні засади розвитку сучасного спорту» та «Соціально-правові основи розвитку сучасного спорту». Отримані теоретичні та емпіричні результати сприятимуть покращенню організації тренувального процесу футболістів з відхиленням розумового розвитку та можуть бути інтерпретовані для інших, зокрема ігрових видів спорту. Практична значущість роботи полягає також у можливості використання отриманих фактичних даних у підготовці волонтерів спортивного руху Спеціальних Олімпіад, що є основою його популяризації та інформування суспільства про проблеми осіб з відхиленням розумового розвитку.

Основні положення і результати досліджень впроваджено в навчальний у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, в практику

підготовки спортсменів Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Спеціальна Олімпіада України», що підтверджено відповідними актами.

Основні результати дисертаційної роботи були представлені у понад як 10 наукових, науково-практичних конференціях та конгресах різного рівня, що свідчить про достатній рівень оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

**3. Достовірність результатів та їх новизна.** До основних наукових здобутків автора слід віднести те, що вперше виявлено та детально проаналізовано основні проблеми організації навчально-тренувального процесу спортсменів Спеціальних Олімпіад, систематизовано організаційно-методичні особливості навчально-тренувальної діяльності футболістів з відхиленнями розумового розвитку, визначено соціальні аспекти навчально-тренувального процесу футболістів Спеціальних Олімпіад та розроблено і експериментально перевірено ефективність навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу з урахуванням ступеня відхилення розумового розвитку спортсменів. Важливо, що розроблена програма має оздоровчу, соціальну та навчальну спрямованість, базується на індивідуальному підході, який передбачає врахування особливостей захворювань спортсменів, їх фізичної підготовленості, ступеня відхилення розумового розвитку; має збалансоване поєднання різних форм організації і проведення навчально-тренувальних занять, застосування методів і комплексів фізичних вправ, спрямованих на оволодіння технікою та тактикою гри, удосконалення фізичних і психологічних якостей футболістів, корекцію порушень постави і підвищення їх рівня соціальної інтеграції.

В дисертації підтвержені дані щодо специфічної спрямованості тренувальних занять і змагань для спортсменів Спеціальних Олімпіад, позитивного впливу фізичних вправ на формування моторної пам'яті, значущості індивідуального підходу в проведенні тренувань, а також популярності та доступності футболу для цього контингенту. В результаті роботи доповнені дані про соціальні аспекти навчально-тренувальної діяльності футболістів Спеціальних Олімпіад, що передбачає створення базових засад їх інтеграції в суспільство.

**4. Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях.** Наукові результати дисертації повністю опубліковано в 17 наукових працях, з них 5 – опубліковані в спеціалізованих виданнях України (3 з яких входять до міжнародних наукометричних баз), 1 – у закордонному науковому періодичному виданні, 7 публікацій апробаційного характеру і 4, які додатково відображають результати дослідження.

Зміст автореферату відповідає тексту дисертаційної роботи та розкриває її основні положення.

#### **5. Недоліки роботи.**

1. У пункті Вступу «Зв'язок роботи з науковими планами, темами» для теми 1.7 тематичного плану Міністерства освіти і науки України «Організаційно-методичні основи розвитку адаптивного спорту» (номер державної реєстрації 0116U001613) не вказано терміни реалізації.

2. Зауваження до опису методів наукового дослідження:

У пункті 2.1.3 (с.49) при характеристиці анкетування немає детальної інформації про респондентів. Вказано лише їх кількість – 38 осіб. На нашу думку, слід було б подати відомості про кваліфікацію, освіту тренерів, що підтвердило б їх компетентність, адже на основі результатів анкетування автором зроблено фундаментальні висновки щодо структури тренувального процесу футболістів з відхиленнями розумового розвитку, що слугували основою авторської програми. На с.50 представлено комплекс тестів для оцінювання технічної підготовленості футболістів; вказується, що його сформовано на основі рекомендацій експертів – тренерів з футболу та фахівців Спеціальних Олімпіад. Доцільно було описати процедуру експертного опитування. Окрім того, зауважимо, що офіційні правила Спеціальних Олімпіад з футболу містять систему контролю навичок індивідуальної майстерності («Ведення м'яча», «Контроль і пас», «Удар по воротах»), що могла б бути використаною у дослідженні. У п. 2.1.6 (с.51) при описі педагогічного експерименту вказується, що «Тренери перших 8 тижнів працювали за відповідною програмою адаптивного фізичного виховання для

даної нозологічної групи...». Необхідно було б, на наш погляд, конкретизувати зміст першого етапу педагогічного експерименту.

3. Підрозділ 3.1 (с.55-69) присвячено характеристиці наявної програми Спеціальних Олімпіад з футболу. Інформація носить переважно констатувальний характер, в ній бракує аналітики з визначенням переваг та недоліків існуючої програми, що є важливим для формування авторської програми з футболу для спортсменів з відхиленням розумового розвитку.

4. Інформація, що подається у рисунках у розділі 3 потребує уточнення, тлумачення, кращої інтерпретації. Зокрема, рис. 3.12 (с.81) «Критерії контролю, що використовують тренери в навчально-тренувальній діяльності футболістів Спеціальних Олімпіад» демонструє, що лише 55% тренерів використовують рівень здоров'я як критерій контролю. Фактично, поза увагою автора залишаються 45% тренерів, які не враховують цей важливий показник. Рис. 3.14 (с. 84) «Вправи, що застосовують тренери Спеціальних Олімпіад з футболу в розминці» показує, що 26,32% та 39, 47% тренерів включають в розминку, відповідно, спортивні та рухливі ігри. Автор не коментує методичну доцільність такої побудови підготовчої частини заняття. На рис.3.18 представлено методи педагогічного впливу на футболістів Спеціальних Олімпіад, що включають контроль та оцінку, стимулювання, навчання, вправу, переконання без обґрунтування використання саме такого переліку методів педагогічного впливу. Аналогічне зауваження виникає стосовно обґрунтування переліку критеріїв соціалізації осіб з відхиленням розумового (рис. 3.25, с.99).

5. При аналізі змісту підрозділу 4.1 «Основні положення навчальної програми Спеціальних Олімпіад з футболу» та розділу «Практичні рекомендації» складається враження про недостатній обсяг завдань спрямованих на підготовку футболістів з відхиленням розумового розвитку до змагальної практики, що є обов'язковою вимогою до змісту таких програм.

6. Авторською програмою рекомендовано оптимальне для спортсменів з різним ступенем відхилень розумового розвитку співвідношення (у відсотках) методів, що мають використовуватися в тренувальному процесі.

Яким чином ця рекомендація прописана в авторській програмі та яким чином її практично реалізовувати в реальному тренувальному процесі?

7. Авторська навчальна програма з футболу є нозологічно орієнтованою. В підрозділі 4.2 (с.132-139) подано характеристику видів захворювань, найбільш поширених серед осіб з різним ступенем відхилень розумового розвитку. Але ця інформація результуючого розділу дисертації є аналізом наукових даних, а не результатами власних досліджень.

8. Матеріал розділу «Практичні рекомендації» можна було б долучити до опису авторської програми, адже він демонструє розподіл навчального матеріалу або, щоб не перевантажувати дисертацію ілюстративною інформацією, перенести у Додатки.

9. В процесі роботи над дисертацією автором напрацьовано великий обсяг методичної інформації щодо засобів та методів тренування, організації тренувального процесу футболістів з різним ступенем відхилень розумового розвитку. Практичну значущість роботи підвищив би підбір фото-, відео-ілюстративного матеріалу, методичних порад, підказок для тренерів Спеціальних Олімпіад, оформлений, наприклад, як «Довідник для тренера Спеціальних Олімпіад з футболу».

**ВИСНОВОК.** Дисертаційна робота Ярмоленка Максима Анатолійовича «Удосконалення навчально-тренувального процесу спортсменів Спеціальних Олімпіад (на матеріалі футболу)» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне наукове та практичне значення, відповідає п.11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 24 липня 2013 р., № 567, а здобувач заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

*Відгук отримано  
28.02.2017.*

*М.С.М.*

Офіційний опонент,

доктор наук з фізичного виховання і спорту

професор кафедри теорії спорту та фізичної культури

Львівського державного університету

фізичної культури, доцент



*А.В.*



*А.В. Тередерій*

*Директор з науки та зв'язків з зовнішнім світом*

*А.С. Фовканик*